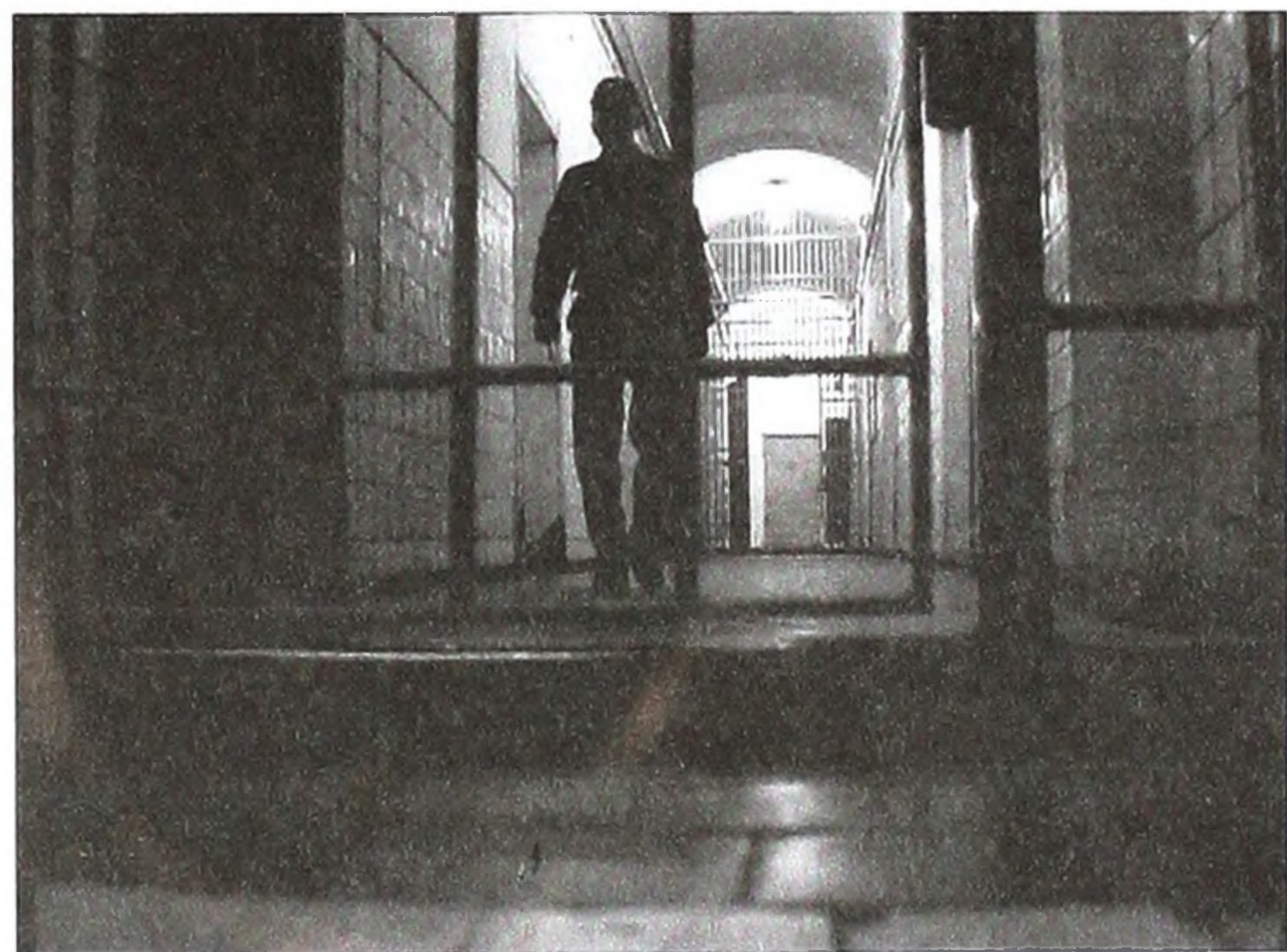

Роксоляна Свято

«Контакт»: українці та документальне кіно

Кадр із фільму «Протистояння». Режисер А. Романьков.

Кадр із фільму «Дисиденти». Режисери О.Фролов, В.Шкурін.

Кадр із фільму «Люди з землі». Режисер Ю. Лещинська.

14–20 квітня в Києві вже втретє відбувся Український міжнародний фестиваль документального кіно «Контакт» імені Лариси Роднянської. І знову впродовж тижня глядачам пропонували розмаїту програму документалістики (в тому числі й телевізійної). Фестиваль проходив у трьох кінозалах столиці, й, крім двох основних конкурсів (національного та міжнародного), було запропоновано й чималу позаконкурсну програму (в її рамках – ретроспектива фільмів Алена Рене; підбірка робіт Пола Вотсона, відомого британського документаліста, голови цього горічного журі; «Україна» Єжи Гофмана, яка вже набула розголосу, тощо).

Та доводиться з прикрістю констатувати, що великого інтересу в глядачів фестиваль не викликав. Попри те, що вхід на покази оголосили вільним, зал у Конгрес-холі готелю «Президент» був часто напівпорожнім. І хоча організатори фестивалю й телевізійники не стомлювалися нагадувати про дедалі більший інтерес до документального кіно в світі (проблемі комерційної документалістики було присвячено окремий круглий стіл), в Україні аудиторія зацікавлених виявилася доволі незначною.

З іншого боку, на фестивалі було показано 19 робіт українських режисерів. І для когось ця цифра сама по собі може стати джерелом для оптимізму. Адже принаймні за кількісними показниками документальний кінематограф в Україні існує...

Міжнародний конкурс

До міжнародної конкурсної програми відібрали чотири короткометражні та дві повнометражні роботи українських режисерів, проте – зізнаємося відразу – жодна з них не отримала призового місця. Винятком став лише кількасерійний телевізійний проект Олександра Фролова та Віктора Шкуріна «Дисиденти», знятий на замовлення «Студії І+І»: його відзначили спеціальним дипломом. Суспільна значимість цієї роботи не викликає жодного сумніву. Адже в суспільстві, де досі існують кардинально протилежні версії власної історії, чимало елементарних речей доводиться просто називати своїми іменами. І робити це доведеться, мабуть, іще неодноразово. Тож докладна розповідь про «дисидентство» як суспільний феномен 60–80-х, про його витoki, хронологію, основних персонажів (багатьох із яких – як-от Василя Стуса, Оксани Мешко, Юрія Литвина, Валерія Марченка, Івана, Леоніди та Надії Світличних, В'ячеслава Чорновола та ін. – вже немає серед живих) видається якнайбільш адекватною і потрібною для телебачення. Водночас говорити про особливі мистецькі принади фільму важко, адже й мета режисерів від початку була іншою – розповісти, поінформувати, може, й відкрити очі на невідомі комусь факти. І форму для цього було обрано відповідну: маємо багато розповідей очевидців та учасників (чи не найбільше своїми спогадами ділиться Василь Овсієнко),

Кадр із фільму «Тибет Нелегал».
Режисери С.Лисенко, С. Попов.

зйомок на місцях колишніх ув'язнень, уривків телевізійної хроніки тощо. Іншими словами – це «добротний» телевізійний проект.

Також телевізійною, хоча вже зовсім іншою, є стрічка народженого у Відні українського режисера Валентина Соколовського «Український кубофутуризм і Олександр Богомазов». Вона – друга в запланованому автором циклі «Мистецтво світу – внесок України» (минулого року за роботу про Олександру Екстер режисера нагородили головним призом за короткометражний фільм у національному конкурсі). Богомазов – одна з центральних постатей українського авангарду, про якого в Україні знають мало, хоча свого часу його роботи викликали фурор у Парижі, а інтерес мистецтвознавців до нього не спадає і дошні. Просвітницько-інформативне призначення фільму також очевидне, адже його зорієнтовано на телеглядача. Але все ж на телеглядача, звиклого думати і сприймати мистецький продукт.

Та, на відміну від «Дисидентів», робота про Олександра Богомазова на екрани може й не потрапити. Адже, за словами режисера, обидві його стрічки ще жодного разу не було показано, і чи станеться це найближчим часом – невідомо. Мало того, під великим сумнівом і наступні серії циклу (Міністерство культури й туризму поки що

відмовляється виділяти кошти). І говорити про це можна лише з жалем. Адже український глядач – принаймні його частина – вже давно потребує таких фільмів, як, мабуть, і свого каналу «Культура», з конкурентноспроможною, цікавою та інтелектуальною продукцією.

«Луковиця» Дениса Савицького та «Люди з землі» Юлії Лещинської – семихвилинні навчальні роботи. Обоє режисерів навчаються в Інституті кіно і телебачення Університету культури та мистецтв. Та й тематично роботи чимось подібні. «Луковиця» – невелика й композиційно дещо незавершена замальовка з життя невеликого хутірця, розташованого просто на «краю землі». Тут майже не видно слідів цивілізації, і останні мешканці – декілька стареньких дідусів і бабусь – не прагнуть жодних сучасних благ, існуючи відрубно від усього світу і задовольняючи лише найскромніші свої потреби. Режисер скористався комп'ютерними ефектами, тож понурі картини покинутих сільських хат, сірої землі та голих дерев у якісь моменти набувають мало не фантазмагоричних обрисів.

«Люди з землі» – розповідь про вуличних торгівців, переважно стареньких бабусь, яких чимало біля кожної більшої великої станції метро нашого міста. Вони щодня приїжджають із величезними клунками, аби щось прода-

ти і заробити. Парадоксально, але саме ці старенькі стають лакмусовим папірцем рівня розвитку нашого суспільства, а не кількість новобудов, ексклюзивних крамниць чи авто у столиці.

До міжнародного конкурсу потрапив також другий фільм із трилогії про «табурет» – «Тибет нелегал» (у рамках фестивалю було показано й першу частину – «Царственный кінь, або Табурет у Монголії»). Київські молоді актори вирушили з України, щоб автостопом добратися до Індійського океану і довести туди в цілому та неушкодженому вигляді символ своєї мандрівки – звичайний... табурет. Обидві стрічки – хроніка їхньої незвичної, а часто й небезпечної мандрівки через Росію, Монголію, Китай, Тибет та Індію (її завершення – в третій частині, що саме в травні вийшла на екрани). Цікаво, що режисери обох фільмів – Сергій Лисенко та Слава Попов – участі в подорожі не брали: крім акторів, до мандрівної групи взяли лише операторів Володимира Асауленка та Дмитра Кантера. Нелегальний перетин китайсько-тибетського кордону, піший перехід через гори без їжі, знайомство з дружніми «тубільцями» – враження від перегляду всього цього десь такі, як у дитинстві від читання пригодницьких романів Жуля Верна. Та головне послання всієї трилогії – і учасники проекту на цьому особливо акцентували – показати, що міжлюдське порозуміння відбувається насправді не на мовному рівні, й належність до зовсім різних культур і цивілізацій не стає тут перешкодою.

Дещо несподіваною видалася участь у міжнародній конкурсній програмі роботи Марії Халпахчі «Кіно про любов». І не лише тому, що п'ятихвилинна робота-інтерв'ю (різним людям ставили одне й те ж питання: чи люблять вони кіно про любов) нічим не виграє на тлі багатьох студентських робіт, показаних лише в національному конкурсі, а й тому, що знято її на камеру-фон. Іншими словами, режисерка від початку перебувала в іншій «ваговій» категорії: адже існує-таки різниця між кіно-, телевізійною камерою та мобільним телефоном (навіть якщо дуже сучасним та з якісною оптикою)...

Національний конкурс

Національний конкурс, у якому, крім згаданих робіт, було показано ще 12 українських стрічок, справив інше враження. Здається, що відбір у цю програму був уже значно «лояльнішим». І тільки цим можна пояснити те, що сюди змогли потрапити такі різні за якістю та рівнем роботи. Багато про що свідчить і рішення національного журі (очолюваного Михайлом Павловим) – не присуджувати цього року гран-прі, а приз за найкращий повнометражний фільм віддати згаданому телевізійному проекту «Дисиденти».

Два спеціальних дипломи отримали також фільми з міжнародного конкурсу – «Луковиця» та «Інші люди». А третій спеціальний диплом дістався «Притулку» Яна Хрести та Сергія Гавришкевича. Життя Гостомильського притулку, в якому утримують котів і собак, – тема, яка мало кого могла залишити байдужим. Адже наше ставлення до інших живих істот – це показник не лише соціального рівня розвитку суспільства (про умови утримання тварин говорити просто нема сенсу), а й нашої готовності допо-

магати й розуміти когось, – і тут ідеться вже не лише про тварин. Водночас звернення до цієї теми видається і дещо спекулятивним. Спекулятивним у тому сенсі, що кінематограф, який розчулює й викликає сльози на очах своєю тематикою, виконує важливу соціальну функцію, та, на жаль, не завжди виконує своє головне, мистецьке, призначення.

Приз за найкращий короткометражний фільм дістався молодому режисерові, також студентові Інституту кіно і телебачення, Максимові Чернишу. І треба визнати, що він і справді вирізняється на тлі інших студентських робіт. «Спіраль історії» позбавлена важкості, нерідко притаманної навчальним роботам. Автор обирає відверто іронічну форму розповіді й доводить свою позицію майже до абсурду: використовуючи реальні кадри чи подаючи правдиву історичну інформацію, він перемежовує її вигаданими коментарями і робить із усього цього просто неймовірні висновки. Як наслідок, фільм, присвячений справді серйозній проблемі – легалізації проституції, – стає невеличкою новелою в дусі *documentary* (жанру, що поєднує прийоми документалістики з фікцією); режисер витворює власну версію того, що б могло статися, якби найдавнішу в світі професію таки легалізували в Україні...

Не спиняючись докладно на всіх показаних стрічках, пригадаю ті з них, які видалися найцікавішими. Це – студентська робота «Home Sweat Home» Наталії Ільчук про проблему, з якою стикається кожен, хто прибуває до Києва чи то на навчання, чи то на роботу, – пошук житла. Нам пропонують п'ятихвилинну візію злого «метрополісу»: мерехтіння багатоповерхівок, заповнені машинами дороги, сотні чужих вікон, нереальні (з точки зору простого студента) ціни. Авторка відмовляється від словесних коментарів, замінюючи їх титрами (написаними, до того ж, транслітерованою українською).

Вартує уваги і «Important Man» Дмитра Тяжлова – про «маленьку» людину з непомітною професією, яка з насолодою виконує свою «маленьку» функцію в житті; про чоловіка, який доглядає у Вероні за подвір'ям, де, за легендою, Ромео освідчувався в коханні Джульєтті.

«Протистояння» Андрія Романькова – про непримиренний конфлікт, що й далі існує між воїнами Червоної армії та ОУН-УПА. І це протистояння – показове свідчення того, що важко побудувати цілісну державу там, де люди вважають одне одного ворогами, а взаємна ненависть і сила відштовхування переважає над відчуттям приналежності до однієї нації.

«Кирилівський гай» Дмитра Захаревича – про життя дикого парку, розташованого в історичному центрі Києва.

«Свій голос» Інни Дерій – про композитора Юрія Зморочича, який видобуває з дуже несподіваних предметів «голоси» і потім улітає їх у свою власну музику.

І насамкінець. Враження від українського кіно на цьогорічному «Контакті» доволі суперечливі. Адже, попри кількісне багатоманіття, цікавих фільмів було насправді дуже небагато. А частина стрічок у національній програмі, здається, взагалі випадково потрапила на конкурс. Тож хотілося б, щоб у наступні роки кількісні показники поступово переходили в якісні. Тим паче, що покоління молодих режисерів-документалістів уже з'явилося.